

Προσεγγίζοντας την Δημόσια Οδοντιατρική Υγεία

Δημήτρης Δημητριάδης*, Ρήγας Κωνσταντινίδης**, Ελευθέριος Ντόκος***

Δημόσια οδοντιατρική υγεία είναι η επιστήμη που ειδικεύεται στην πρόληψη και τον έλεγχο των νοσημάτων του στόματος όπως επίσης στην προαγωγή της στοματικής υγείας, διαμέσου οργανωμένων προσπαθειών της κοινότητας. Είναι το είδος της οδοντιατρικής πρακτικής, όπου ως ασθενής νοείται λιγότερο το άτομο και περισσότερο η κοινότητα. Τα βασικά πεδία ευθύνης της δημόσιας οδοντιατρικής υγείας είναι η παρακολούθηση και η εκτίμηση των αναγκών της στοματικής υγείας του πληθυσμού, η υιοθέτηση πολιτικών που προάγουν την στοματική υγεία και η αξιολόγηση των υπηρεσιών της στοματικής υγείας. Οι υπηρεσίες δημόσιας οδοντιατρικής υγείας επικεντρώνονται, συνήθως, σε ευαίσθητες πληθυσμιακά ομάδες όπως τα παιδιά, οι ηλικιωμένοι, τα άτομα με πολύ χαμηλά ή καθόλου εισοδήματα, τα άτομα με κινητικές ή άλλες αναπτυξιακές δυσκολίες, οι άστεγοι, τα οροθετικά HIV άτομα, τα ιδρυματοποιημένα άτομα όπως και εκείνα που δεν έχουν κοινωνική ή άλλη ασφάλιση και, τέλος, φυλετικές, πολιτισμικές ή άλλες μειονότητες. Η δημόσια οδοντιατρική υγεία, στην Ελλάδα, δεν είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένη αφενός γιατί οι υπηρεσίες του συστήματος στοματικής υγείας είναι προσανατολισμένες στην θεραπεία, αφετέρου λόγω της απουσίας εθνικής πολιτικής για την στοματική υγεία. Η δημιουργία υποστηρικτικών δομών, η αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού που δραστηριοποιείται στο πεδίο της δημόσιας οδοντιατρικής υγείας και η επιδίωξη συνεργασιών με άλλα επιστημονικά πεδία και κοινωνικούς φορείς αποτελούν στοιχεία για την ανάπτυξη της στην Ελλάδα.

ελληνική νοσοκομειακή οδοντιατρική 1: 13-18, 2008

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η αντιμετώπιση των επιδημιών, η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης, ο έλεγχος της ποιότητας του νερού και των τροφίμων και άλλα σοβαρά ζητήματα, που αφορούσαν και επηρέαζαν την υγεία του κοινωνικού συνόλου, αποτέλεσαν το πρώτο πεδίο δράσης της δημόσιας υγείας. Οι αρχικές περιγραφές της, αφορούσαν κυρίως τα «μέτρα εξυγίανσης», την «ανθυγιεινότητα» του περιβάλλοντος και την «μεταδοτικότητα» των ασθενειών. Όμως,

τις τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα, ο συνδυασμός της ιατρικής επιστήμης με την κοινωνική και πολιτική εξέλιξη, οδήγησε τη δημόσια υγεία από τον τομέα της απλής «εξυγίανσης του περιβάλλοντος» σε νέα πεδία, όπως η υγειονομική μηχανική, η προληπτική ιατρική, η φροντίδα για την κοινωνική συμπεριφορά, η αγωγή υγείας και, πιο πρόσφατα, η προαγωγή της υγείας και η εξέλιξη των υπηρεσιών υγείας¹.

Η δημόσια υγεία, ως έννοια, είναι ευρύτερη της υγιεινής και της πρόληψης, απευθύνεται κυρίως σε πληθυσμούς και κοινότητες και περιλαμβάνει διατομεακές δραστηριότητες, οι οποίες εφαρμόζονται με διεπιστημονική μεθοδολογία και προσέγγιση. Ορίζεται δε, ως το σύνολο των δραστηριοτήτων της πολιτείας και της κοινωνίας, που είναι επιστημονικά τεκμηριωμένες και αποβλέπουν στην πρόληψη νοσημάτων, στην προστασία και προαγωγή της υγείας του πληθυσμού, στην αύξηση του προσδόκιμου επιβίωσης και στην βελτίωση της ποιότητας ζωής. Στον τομέα της περιλαμβάνονται ακόμη, ο σχεδιασμός και η αποτίμηση των υπηρεσιών υγείας, η αξιολόγηση υγειονομικών προγραμμάτων και παρεμβά-

Λέξεις κλειδιά: δημόσια οδοντιατρική υγεία, υπηρεσίες στοματικής υγείας, πολιτική στοματικής υγείας, κοινότητα.

* Οδοντίατρος-Υγιεινολόγος, Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Εξειδίκευσης στην Εκπαίδευση Ενηλίκων, Επιστημονικός Συνεργάτης του Τμήματος Κοινωνικής Οδοντιατρικής, της Οδοντιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου της Κοπεγχάγης

** Οδοντίατρος-Υγιεινολόγος, Διευθυντής Ε.Σ.Υ.

*** Οδοντίατρος-Υγιεινολόγος, Διευθυντής Ε.Σ.Υ.

Θεματική Ενότητα

σεων, οι δράσεις που σχετίζονται με την κοινωνική φροντίδα και τις ειδικές ανάγκες ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού όπως, επίσης, η άμβλυση των κοινωνικοοικονομικών ανισοτήτων στην υγεία, που επιτείνονται από την φτώχεια, την ανεργία, το γήρας, την απουσία εισοδήματος και τον κοινωνικό αποκλεισμό².

ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΥΓΕΙΑ

Για την οδοντιατρική επιστήμη είναι δεδομένο ότι τα νοσήματα του στόματος αποτελούν σοβαρά ζητήματα δημόσιας υγείας³. Στοματική υγεία σημαίνει κάτι περισσότερο από υγιή δόντια και η καλή υγεία του στόματος σχετίζεται άμεσα την ποιότητα ζωής. Η σχέση της γενικής με τη στοματική υγεία είναι αναμφισβήτητη: στη στοματική κοιλότητα εκδηλώνονται σημεία και συμπτώματα γενικών νοσημάτων και υπάρχουν ενδείξεις συσχέτισης των νοσημάτων του περιοδοντίου με καρδιολογικές παθήσεις, προώρους τοκετούς και επιδείνωση του διαβήτη⁴.

Παγκοσμίως, οι κοινωνικές ομάδες που πλήττονται περισσότερο από τα νοσήματα του στόματος είναι τα μειονεκτούντα και περιθωριοποιημένα άτομα και οι πληθυσμοί που βιώνουν την φτώχεια. Ο τρόπος και η έκταση που εκδηλώνονται τα νοσήματα του στόματος, σε κάθε χώρα, επηρεάζεται από τις συνθήκες διαβίωσης, συμπεριφορικούς και περιβαλλοντικούς παράγοντες, το σύστημα παροχής οδοντιατρικών υπηρεσιών και την εφαρμογή προγραμμάτων πρόληψης της στοματικής υγείας. Σε πολλές οικονομικά ανεπτυγμένες χώρες, η εφαρμογή οδοντιατρικών προγραμμάτων πρόληψης, οδήγησε στην μείωση των δεικτών τερηδόνας στα παιδιά και απώλειας δοντιών στους ενήλικες. Σε άλλες χώρες όμως, η επίπτωση της τερηδόνας έχει αυξηθεί και ίσως αυξηθεί περαιτέρω στο μέλλον, εξαιτίας της αυξημένης κατανάλωσης ζάχαρης και της ελλιπούς πρόσληψης φθορίου³.

Είναι σημαντικό, επίσης, να τονιστεί το γεγονός πως τα τέσσερα πιο συχνά εμφανιζόμενα μη-μεταδιδόμενα νοσήματα σήμερα -δηλαδή τα καρδιαγγειακά, ο σακχαρώδης διαβήτης, οι διάφορες μορφές καρκίνου και η χρόνια αποφρακτική πνευμονοπάθεια- έχουν κοινούς παράγοντες κινδύνου με τα νοσήματα του στόματος (δίαιτα/διατροφή, κάπνισμα, αλκοόλ, stress), παράγοντες κινδύνου που σχετίζονται με τη συμπεριφορά και τον τρόπο ζωής και οι οποίοι μπορούν να προληφθούν⁵.

Σε αυτό το πλαίσιο, θα γίνει προσπάθεια να περιγραφεί το επιστημονικό πεδίο της Δημόσιας Οδοντιατρικής Υγείας και να διερευνηθεί ο ρόλος που μπορεί να παίξει σε ένα οργανωμένο σύστημα υπηρεσιών υγείας, πιο συγκεκριμένα σε αυτό της Ελλάδας.

ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ

Δημόσια Οδοντιατρική Υγεία (Δ.Ο.Υ.) (Dental Public Health/Community Dental Health) είναι η επιστήμη που ειδικεύεται στην πρόληψη και τον έλεγχο των νοσημάτων του στόματος όπως επίσης στην προαγωγή της στομα-

τικής υγείας, διαμέσου οργανωμένων προσπαθειών της κοινότητας. Είναι το είδος της οδοντιατρικής πρακτικής, όπου ως ασθενής νοείται λιγότερο το άτομο και περισσότερο η κοινότητα. Οι βασικές προτεραιότητες της Δ.Ο.Υ. είναι η εκπαίδευση του πληθυσμού σε ζητήματα σχετικά με την υγεία του στόματος, η εφαρμοσμένη οδοντιατρική έρευνα, η οργάνωση προγραμμάτων οδοντιατρικής περίθαλψης, αλλά και η πρόληψη και ο έλεγχος των νοσημάτων του στόματος, σε επίπεδο κοινότητας⁶.

Η Δ.Ο.Υ. περιλαμβάνει -και πολλές φορές ταυτίζεται με -την Κοινωνική Οδοντιατρική (Community Dentistry/Community Dental Health)⁷, έχει ευρύτερο πεδίο από εκείνο της Προληπτικής Οδοντιατρικής (Preventive Dentistry)⁸ ενώ η αναγνώρισή της ως ξεχωριστή ειδικότητα της οδοντιατρικής επιστήμης, διαφοροποιείται ανάλογα με το κράτος, το σύστημα υγείας και την εκπαίδευση στο αντικείμενο⁹.

Η δομή των υπηρεσιών Δ.Ο.Υ. έχει ως πρώτη προτεραιότητα την προαγωγή, την προστασία και την βελτίωση της στοματικής υγείας του πληθυσμού, στον οποίο αναφέρονται. Οι υπηρεσίες της Δ.Ο.Υ. βοηθούν όχι μόνο την κοινότητα αλλά επικεντρώνονται και σε ευαίσθητες πληθυσμιακές ομάδες όπως τα παιδιά, οι ηλικιωμένοι, τα άτομα με πολύ χαμηλά ή καθόλου εισοδήματα, τα άτομα με κινητικές ή άλλες αναπτυξιακές δυσκολίες, οι άστεγοι, τα οροθετικά HIV άτομα, τα ιδρυματοποιημένα άτομα όπως και εκείνα που δεν έχουν κοινωνική ή άλλη ασφάλιση και, τέλος, φυλετικές, πολιτισμικές ή άλλες μειονότητες¹⁰.

Τα βασικά πεδία ευθύνης της Δ.Ο.Υ. είναι η παρακολούθηση και η εκτίμηση των αναγκών της στοματικής υγείας του πληθυσμού, η υιοθέτηση πολιτικών που προάγουν την στοματική υγεία και η αξιολόγηση των υπηρεσιών της στοματικής υγείας. Ως εκ τούτου, η ενασχόληση με το πεδίο της Δ.Ο.Υ. προϋποθέτει την επάρκεια γνώσεων και δεξιοτήτων σε μία σειρά από τομείς, με κυριότερους:

- Την πολιτική για την υγεία και την οργάνωση/ διαχείριση προγραμμάτων υγείας
- Τις υπηρεσίες και τα συστήματα των οδοντιατρικών υπηρεσιών υγείας
- Την επιστημονική έρευνα στην Δ.Ο.Υ.
- Την προαγωγή της στοματικής υγείας και την πρόληψη των νοσημάτων του στόματος^{11,12}.

ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΟΝΤΑ ΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ

Σε μία προσπάθεια λεπτομερέστερου προσδιορισμού των δεξιοτήτων που σχετίζονται με την Δ.Ο.Υ., καταρτίστηκε ένας κατάλογος με τον τίτλο «Δέκα ικανότητες/ προσόντα για την Δημόσια Οδοντιατρική Υγεία»¹³ (Πίνακας 1). Σε αυτόν τον κατάλογο περιλαμβάνονται ικανότητες που σχετίζονται με τον σχεδιασμό (I), την εφαρμογή, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση προγραμμάτων στοματικής υγείας (V, VI) στην κοινότητα (III, VII). Τα προγράμματα για τον έλεγχο των νοσημάτων του στόματος και την προαγωγή της στοματικής υγείας (II) θα

Πίνακας 1
Δέκα προσόντα για την Δημόσια Οδοντιατρική
Υγεία (Από Allukian, 2008)

- I.** Σχεδιασμός προγραμμάτων στοματικής υγείας, για τον πληθυσμό
- II.** Επιλογή παρεμβάσεων και στρατηγικών για την πρόληψη και τον έλεγχο των νοσημάτων του στόματος και την προαγωγή της στοματικής υγείας
- III.** Αξιοποίηση πόρων, εφαρμογή και διαχείριση προγραμμάτων στοματικής υγείας, για τον πληθυσμό
- IV.** Ενσωμάτωση κριτηρίων ηθικής και δεοντολογίας, σε προγράμματα και δράσεις για την στοματική υγεία
- V.** Αξιολόγηση και παρακολούθηση συστημάτων παροχής οδοντιατρικής φροντίδας
- VI.** Οργάνωση και κατανόηση της χρήσης των συστημάτων επιτήρησης, για την επίτευξη της στοματικής υγείας
- VII.** Επικοινωνία και συνεργασία, με άτομα και ομάδες, για τα ζητήματα της στοματικής υγείας
- VIII.** Υποστήριξη, εφαρμογή και αξιολόγηση των πολιτικών υγείας, της νομοθεσίας και των κανόνων που προστατεύουν και προάγουν την στοματική υγεία του πληθυσμού
- IX.** Κριτική ανάλυση και συγγραφή επιστημονικών κειμένων
- X.** Σχεδιασμός και υλοποίηση ερευνητικών προγραμμάτων, προκειμένου να απαντηθούν ερωτήματα για την στοματική και δημόσια υγεία

βασίζονται στις ανάγκες του πληθυσμού αναφοράς (IV, IX, X). Οι αναφερόμενες ικανότητες καθορίζουν ότι οι παρεμβάσεις χρειάζεται να στηρίζονται σε επιστημονικά δεδομένα, να είναι οικονομικά συμφέρουσες και να πληρούν τα κριτήρια ηθικής και δεοντολογίας (IV, II, IX). Άλλα προσόντα αφορούν στον σχεδιασμό και την στήριξη της πολιτικής για την στοματική υγεία (VIII) όπως, επίσης, στην δυνατότητα ερμηνείας των επιστημονικών δεδομένων και την μετουσίωσή τους σε υλοποιήσιμες προτάσεις (IX). Σαν βασικές ικανότητες του επαγγελματία της Δ.Ο.Υ. αναφέρονται, ακόμη, οι γνώσεις κλινικής οδοντιατρικής, οι επικοινωνιακές δεξιότητες, τα ηγετικά προσόντα και η δυνατότητα πραγματοποίησης αποδοτικών και αρμονικών συνεργασιών¹⁴.

Οι επαγγελματίες της Δ.Ο.Υ. είναι υπεύθυνοι για την στοματική υγεία ενός πληθυσμού ή μίας ομάδας ατόμων, σε αντίθεση με τους επαγγελματίες οδοντίατρους για τους οποίους πρωταρχικό μέλημα είναι η διατήρηση της στοματικής υγείας των ατόμων εκείνων που έχουν πρόσβαση στα οδοντιατρικά τους και μπορούν να ανταπεξέλθουν οικονομικά στις υπηρεσίες που τους παρέχονται. Το πεδίο απασχόλησης για έναν επαγγελματία της Δ.Ο.Υ. διαφοροποιείται και προσαρμόζεται ανάλογα με το υφιστάμενο σύστημα υγείας και παροχής οδοντιατρικών υπηρεσιών: μπορεί να είναι η κοινότητα, οι δημοτικές ή κρατικές υπηρεσίες, η ακαδημαϊκή κοινότητα, ένα

ερευνητικό κέντρο όπως, επίσης, ένα ίδρυμα, οργανισμός, φορέας ή εταιρεία που εμπλέκεται με την στοματική υγεία ή/και προϊόντα που σχετίζονται με αυτήν¹⁴.

ΔΙΑΤΟΜΕΑΚΟ ΚΑΙ ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΕΔΙΟ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ

Αναφέρθηκε ήδη η πολυπαραγοντική αιτιολογία των κυριότερων στοματικών νοσημάτων, η επιστημονικά τεκμηριωμένη σχέση γενικής και στοματικής υγείας και η σημασία των κοινών παραγόντων κινδύνου για την εμφάνιση σοβαρών παθολογικών καταστάσεων που απειλούν την υγεία. Πέρα από τη γενετική προδιάθεση και τη μικροβιακή χλωρίδα, ζητήματα συμπεριφοράς, κοινωνικού περιβάλλοντος και βιοτικού επιπέδου, συμβάλλουν καθοριστικά στην εμφάνιση και εξέλιξη της νόσου. Ο χαρακτήρας της Δ.Ο.Υ. είναι διατομεακός και διεπιστημονικός διότι:

- Επηρεάζεται από τον ευρύτερο τομέα της υγείας, ιδιαίτερα στα θέματα πολιτικής για την υγεία -όπως είναι ο καθορισμός στόχων, η στρατηγική και οι προτεραιότητες για την βελτίωση του επιπέδου της στοματικής υγείας, τόσο σε ζητήματα πρόληψης όσο και περίθαλψης.
- Σχετίζεται με την εκπαίδευση, καθώς το σχολικό περιβάλλον συμβάλλει στην δημιουργία θετικού ψυχοκοινωνικού υποστρώματος για την υιοθέτηση υγιεινών συμπεριφορών.
- Επηρεάζεται από τους τομείς της οικονομίας και της εργασίας οι οποίοι, μέσα από την κατανομή του εισοδήματος και το είδος της απασχόλησης, διαμορφώνουν το βιοτικό επίπεδο, που σχετίζεται άμεσα με συμπεριφορές που αφορούν την στοματική υγεία και την υγεία γενικότερα.
- Σχετίζεται με τον τομέα του εμπορίου ο οποίος διαμέσου της σήμανσης των προϊόντων διατροφής, της ύπαρξης και διανομής προϊόντων στοματικής υγιεινής, της προώθησης προϊόντων καπνού και αλκοόλ και του ελέγχου των διαφημίσεων, επηρεάζει καθοριστικά επιλογές και συμπεριφορές που σχετίζονται με την στοματική υγεία¹⁵.

Η Δ.Ο.Υ. λοιπόν, είναι μέρος ενός πολύπλοκου, ταχέως μεταβαλλόμενου και ανταγωνιστικού συστήματος, που σχετίζεται με την υγεία του πληθυσμού και τις κάθε είδους υπηρεσίες που συνδέονται με αυτή. Βρίσκεται δε σε δυναμική αλληλεπίδραση με όλους τους παράγοντες που προσδιορίζουν αυτό το σύστημα¹⁶.

Η ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΗ ΣΕ ΠΟΛΥΠΛΟΚΕΣ ΚΑΙ ΑΠΑΙΤΗΤΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ

Σε αυτό το πλαίσιο, η κάλυψη των αναγκών οδοντιατρικής φροντίδας ενός πληθυσμού, μπορεί να περιλαμβάνει προγράμματα και παρεμβάσεις στα οποία η εμπλοκή δημόσιων υπηρεσιών, ειδικών επαγγελματικών ομάδων, μη κυβερνητικών ή άλλων οργανώσεων και φορέων, θα είναι επιβεβλημένη¹⁷. Η αποτελεσματική ανταπόκριση στις απαιτήσεις σύμπλοκων καταστάσεων, υποχρεώνει όσους δραστηριοποιούνται στο πεδίο της Δ.Ο.Υ., αλλά

Θεματική Ενότητα

και της δημόσιας υγείας γενικότερα, να εκτιμήσουν τον διευρυμένο ρόλο που τους αναλογεί, διαμορφώνοντας, με αυτόν τον τρόπο, σχέσεις και συνεργασίες βιώσιμες, λειτουργικές και με προοπτική. Για να επιτευχθεί αυτό χρειάζεται:

- βαθιά κατανόηση της πολυπλοκότητας των προβλημάτων που προκύπτουν,
- συνεχής επιδίωξη συγκεκριμένων και μετρήσιμων αποτελεσμάτων,
- παρουσία ατόμων και ομάδων με όραμα, διαπραγματευτική ισχύ, ηγετικές ικανότητες και επικοινωνιακές δεξιότητες,
- εκτίμηση του ρόλου και της σημασίας του ιδιωτικού τομέα,
- αποδοχή της σπουδαιότητας των ανθρώπινων πόρων, του περιβάλλοντος συνεργασίας και του δικτύου σχέσεων, ιδιαίτερα στις απαιτητικές και δύσκολες περιπτώσεις,
- αποτίμηση και αξιολόγηση προγραμμάτων και παρεμβάσεων, σε όλα τα στάδια, και
- εμπλοκή του κοινού σε όσο το δυνατό περισσότερες δράσεις, γεγονός που απαιτεί σαφή και απλή γλώσσα, κατανοητούς και εύκολα αντιληπτούς στόχους¹⁶.

Η Δ.Ο.Υ. ΩΣ ΜΕΡΟΣ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΣΤΟΜΑΤΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ

Ο τρόπος παροχής, χρηματοδότησης και διανομής των υπηρεσιών στοματικής υγείας -στις οποίες περιλαμβάνονται τόσο η πρόληψη όσο και η θεραπεία- επηρεάζεται από την κοινωνική δομή, την κοινωνική πολιτική και από τις πολιτικές, για την στοματική υγεία, του κάθε κράτους. Τα συστήματα παροχής οδοντιατρικής φροντίδας έχουν διαφορετική υποδομή σε διάφορες χώρες, παγκοσμίως και, σε γενικές γραμμές, περιλαμβάνουν έναν συνδυασμό συντελεστών, όπως είναι: οι ασφαλιστικοί οργανισμοί, το οδοντιατρικό και βοηθητικό προσωπικό, ο τρόπος χρηματοδότησης των υπηρεσιών, νομοθεσίες και κανόνες καθώς και ο τρόπος άσκησης της οδοντιατρικής επιστήμης. Οι σχέσεις όλων των συντελεστών του συστήματος στηρίζονται, κυρίως, στην αμοιβαία εμπιστοσύνη και στους θεσμοθετημένους κανονισμούς, γεγονός που σημαίνει ότι όλοι πράττουν και ενεργούν σύμφωνα με τους ισχύοντες νόμους μέσα σε ένα πλαίσιο κανόνων ηθικής και δεοντολογίας. Ωστόσο, στις σύγχρονες κοινωνίες τα συστήματα υγείας δεν λειτουργούν πάντα με άψογο τρόπο, καθώς υπεισέρχονται πολλοί παράγοντες (οικονομικοί, πολιτικοί κ.ά) οι οποίοι επηρεάζουν την λειτουργία τους. Για τον λόγο αυτό, τα τελευταία χρόνια αναγνωρίζεται η ανάγκη ύπαρξης ισχυρής δημόσιας υγείας με ρόλο ελεγκτικό, ερευνητικό και συντονιστικό, ώστε να μεριμνά για τη σωστή λειτουργία του συστήματος και για την υλοποίηση των πολιτικών στοματικής υγείας¹⁸.

Η Δ.Ο.Υ. ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΣΤΟΜΑΤΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στην Ελλάδα κυριαρχεί το μοντέλο οδοντιατρικής περι-

θαλψης των χωρών της Νότιας Ευρώπης, που χαρακτηρίζεται από την έντονη παρουσία του ιδιωτικού τομέα με μικρή ή καθόλου κρατική συμμετοχή¹⁸. Οι υπηρεσίες του συστήματος στοματικής υγείας είναι προσανατολισμένες, σχεδόν αποκλειστικά, στην θεραπεία των νοσημάτων του στόματος. Η λειτουργία του συστήματος χαρακτηρίζεται από υψηλό κόστος και χαμηλή αποτελεσματικότητα, ενώ παράλληλα συντηρούνται ανισότητες στην στοματική υγεία. Παρά την παρατηρούμενη βελτίωση των δεικτών στοματικής υγείας, την τελευταία εικοσαετία στην Ελλάδα, διαπιστώνονται διαφορές στο επίπεδο της στοματικής υγείας και στην πρόσβαση, την χρησιμοποίηση και την ποιότητα των παρεχόμενων οδοντιατρικών υπηρεσιών, ιδιαίτερα σε σχέση με την γεωγραφική κατανομή, το μορφωτικό επίπεδο, τον ασφαλιστικό φορέα και την ιθαγένεια¹⁹.

Οι κυριότεροι παράγοντες που συμβάλλουν στην άναρχη ανάπτυξη και αναποτελεσματική λειτουργία του συστήματος είναι: η έλλειψη εθνικής πολιτικής για την στοματική υγεία, η απουσία κεντρικού διοικητικού σχεδιασμού και συντονισμού των οδοντιατρικών υπηρεσιών και η αδράνεια στον τομέα της προαγωγής της στοματικής υγείας^{18, 19}. Το πεδίο της Δ.Ο.Υ. ασφυκτικά, καθώς δεν υφίστανται οι κατάλληλες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του: η έλλειψη συστήματος αξιολόγησης των παρεχόμενων οδοντιατρικών υπηρεσιών, τόσο στο Δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα, σε συνδυασμό με την απουσία αποτίμησης των δαπανών για την οδοντιατρική φροντίδα στην χώρα, περιορίζουν τις δυνατότητες οργανωμένων προσπαθειών βελτίωσης της παρούσας κατάστασης. Αν και ο Ν. 3172/2003²⁰ προβλέπει την σύσταση και λειτουργία της Διεύθυνσης Στοματικής Υγείας στο Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, αυτή δεν έχει συσταθεί έως σήμερα γεγονός που δυσκολεύει τον σχεδιασμό και συντονισμό δράσεων για την προστασία της στοματικής υγείας του Ελληνικού πληθυσμού²¹.

Σύμφωνα με μελέτη της Ελληνικής Οδοντιατρικής Ομοσπονδίας²², φαίνεται ότι παρά τον μεγάλο αριθμό οδοντιάτρων που υπάρχουν στην χώρα, η επισκεψιμότητα των ατόμων στο οδοντιατρείο δεν αφορά τον προληπτικό έλεγχο αλλά την ανακούφιση από τον πόνο και την αποκατάσταση. Η έλλειψη ενημέρωσης και οι οικονομική δυσπραγία, αποτελούν τις βασικές αιτίες εμφάνισης αυτού του φαινομένου. Η πολιτεία και οι φορείς για την στοματική υγεία, οφείλουν να ενημερώσουν και να πείσουν τον πληθυσμό για την σπουδαιότητα της στοματικής υγείας και την σχέση της με την γενική υγεία και την ποιότητα ζωής. Όμως, η εφαρμογή των προγραμμάτων αγωγής και προαγωγής της στοματικής υγείας πραγματοποιείται από πολλούς φορείς (Οδοντιατρικοί Σύλλογοι, Κέντρα Υγείας, Νοσοκομεία, ασφαλιστικά ταμεία, εκπαιδευτικοί, Δήμοι κ.ά.), τις περισσότερες φορές αποσπασματικά και, κυρίως, με την απουσία κεντρικού σχεδιασμού, συντονισμού, αποτίμησης και αξιολόγησης των παρεμβάσεων.

Η σύσταση και λειτουργία της Εθνικής Επιτροπής Στοματικής Υγείας²³ και η ολοκλήρωση του Εθνικού Σχεδίου

Δράσης για την Στοματική Υγεία από το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης¹⁹ θα μπορούσαν, εφόσον αξιοποιηθούν, να αποτελέσουν βήματα προς την κατεύθυνση αφενός του απεγκλωβισμού της Δ.Ο.Υ. από την στασιμότητα και, αφετέρου, της οργάνωσης των υπηρεσιών στοματικής υγείας στις αρχές της δημόσιας υγείας.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ζητήματα που αφορούν την οργάνωση, την χρηματοδότηση και την αξιολόγηση των υπηρεσιών της στοματικής υγείας, είναι και θα παραμείνουν θέμα διαλόγου και αντιπαράθεσης, καθώς το πεδίο της φροντίδας της υγείας εξελίσσεται διαρκώς σε συνθήκες πολύπλοκες και ταχέως μεταβαλλόμενες. Η ισότιμη πρόσβαση στις υπηρεσίες φροντίδας της υγείας, η ποιότητα και η ικανοποίηση από τις παρεχόμενες υπηρεσίες, οι αλλαγές στην πληθυσμιακή σύνθεση (γήρανση, μετακινούμενοι πληθυσμοί κ.ά) όπως και η κατάσταση και φροντίδα της υγείας περιθωριοποιημένων και άλλων ειδικών ομάδων του πληθυσμού, αποτελούν προκλήσεις και ζητήματα όχι μόνο για την δημόσια οδοντιατρική υγεία αλλά και για την δημόσια υγεία γενικότερα. Συνοψίζοντας, ίσως είναι χρήσιμη η παράθεση ορισμένων επισημάνσεων για την ενδυνάμωση της Δ.Ο.Υ. στο σύστημα υπηρεσιών στοματικής υγείας στην Ελλάδα.

- Η Εθνική Πολιτική για τη στοματική υγεία, όπως προβλέπεται από το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την στοματική υγεία¹⁹, είναι σημαντικό να προχωρήσει στο στάδιο της υλοποίησης και να μην παραμείνει σε αυτό των διακηρύξεων. Προϋπόθεση είναι η δημιουργία και η ανάπτυξη υποστηρικτικών δομών, όπως οι υπηρεσίες δημόσιας στοματικής υγείας, οι οποίες θα μπορούν να προσδιορίζουν τις ανάγκες σε εθνικό και τοπικό επίπεδο, να παρακολουθούν την εφαρμογή του αρχικού σχεδιασμού, να αξιολογούν και να προτείνουν επανακαθορισμό των στόχων. Χρειάζεται να δοθεί έμφαση στο ανθρώπινο δυναμικό αλλά και καλύτερη αξιοποίηση των υφιστάμενων υποδομών, με σκοπό την αποτελεσματικότερη λειτουργία του όλου συστήματος και των πόρων που διατίθενται για αυτό. Επιπλέον, απαιτείται αλλαγή νοοτροπίας των εμπλεκόμενων οργάνων (διοικητικών, πολιτικών, συνδικαλιστικών) καθώς, μέχρι σήμερα, φαίνεται πως η Δ.Ο.Υ. αποτελεί αντικείμενο δημόσιου προβληματισμού περιστασιακά, όταν δηλαδή ξεσπάνε κάποιες κρίσεις και για όσο διάστημα αυτές απασχολούν την κοινή γνώμη (π.χ αμάλαμα και δημόσια υγεία, χρήση εμφυτευμάτων, προϊόντα λεύκανσης δοντιών κ.ά).
- Η ύπαρξη ομάδας οδοντιάτρων εξειδικευμένων στη δημόσια υγεία -μέσα από μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών που προσφέρονται στην Ελλάδα και στο εξωτερικό- θα μπορούσε να αποτελέσει δεξαμενή για την στελέχωση των υπηρεσιών δημόσιας υγείας, εμπλουτίζοντας το ήδη υπάρχον ανθρώπινο δυναμικό σε αριθμό και επιστημονική επάρκεια. Ταυτόχρονα, είναι αναγκαία η αξιοποίηση της εμπειρίας των υγειονομικών που δραστηριοποιούνται στο πεδίο της

Δ.Ο.Υ. (Κέντρα Υγείας, Νοσοκομεία, Οδοντιατρικοί Σύλλογοι, διοικητικές υπηρεσίες κ.ά.) και η εκπαίδευσή τους -όπου και όταν ενδείκνυται- στο αντικείμενο της Δ.Ο.Υ. και τις αρχές της νέας δημόσιας υγείας, γενικότερα.

- Είναι σημαντικό να προβλέπεται η εμπλοκή άλλων επιστημονικών πεδίων και η συμμετοχή κοινωνικών φορέων στον σχεδιασμό, την οργάνωση και υλοποίηση προγραμμάτων στοματικής υγείας, προκειμένου να εκφραστεί η διεισδυτικότητα της Δ.Ο.Υ. στο ευρύτερο περιβάλλον της δημόσιας υγείας. Προκειμένου να επιτευχθεί ο παραπάνω στόχος, το κοινό και η επιστημονική κοινότητα χρειάζεται να ενημερωθούν για τη σχέση οδοντιατρικής και δημόσιας υγείας και προς αυτή την κατεύθυνση σημαντικό ρόλο μπορούν να διαδραματίσουν φορείς και άτομα που δραστηριοποιούνται στον χώρο της Δ.Ο.Υ.
- Τέλος, τα ζητήματα της δημόσιας υγείας αποτελούν το πεδίο που τέμνονται το ιδιωτικό και το δημόσιο, η ατομική πρωτοβουλία με την κοινωνική δράση, η εξειδικευμένη προσέγγιση και η ενιαία αντιμετώπιση. Μέσα από αυτό το πρίσμα, η ευαισθητοποίηση και η εγρήγορση για την εφαρμογή των πολιτικών για την δημόσια υγεία, δεν περιορίζονται στην πολιτική ηγεσία αλλά είναι ευθύνη όλων των εμπλεκόμενων παραγόντων και, στην περίπτωση της Δ.Ο.Υ., αυτό σημαίνει τόσο τους ιδιώτες οδοντιάτρους όσο και εκείνους που απασχολούνται στον δημόσιο ή στον ακαδημαϊκό τομέα.

SUMMARY

An approach in Dental Public Health

D. Dimitriadis, R. Konstandinidis, E. Dokos

hellenic hospital dentistry 1: 13-18, 2008

Dental public health is the science and art of preventing and controlling dental diseases and promoting dental health through organized community efforts. It is that form of dental practice which serves the community as a patient, rather than the individual. Dental public health is the area whose scope of practice is to address the issues of oral health promotion, oral health care policy, monitoring of oral health care services, access to care for at-risk population and elimination of disparities in oral health care. Dental public health services focuses not only on whole the community but also on vulnerable populations such as children, the elderly, the low income, the developmentally disabled, the medically comprised, the homebound or homeless, persons with HIV/AIDS, uninsured and institutionalized individuals and racial, cultural and linguistic minorities. The dental public health professional may work for a community, city, state, in an academic or research setting, or for an institution, organization, agency or company involved in oral health or oral health products. The field of dental public health, in Greece, is not particularly developed partly because of the absence of National Oral Health Care Policy but also

Θεματική Ενότητα

the direction of oral health care services towards treatment, instead of prevention. The design and creation of supporting structures for dental public health, the exploitation of human resources already active in the field and the promotion of collaborations with other scientific fields and social institutions, constitute elements for the growth of dental public health in Greece.

Key words: dental public health, oral health care services, oral health care policy, community

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Κρεμαστινού Τ: Βασικές Αρχές Δημόσιας Υγείας. Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας, Αθήνα, 1996.
2. Ν. 3370/05 (ΦΕΚ Α 176/11-7-05): Οργάνωση και λειτουργία των υπηρεσιών δημόσιας υγείας και λοιπές διατάξεις.
3. WHO: Oral health; action plan for promotion and integrated disease prevention. Geneva, 2007.
4. WHO: The world oral health report, 2003. Geneva, 2003.
5. Εθνική Επιτροπή Στοματικής Υγείας-Υποεπιτροπή Προαγωγής και Αγωγής Στοματικής Υγείας: Καλύτερη στοματική υγεία- μία πρόταση στρατηγικής για την προαγωγή και αγωγή της στοματικής υγείας. Αθήνα, 2007.
6. American Dental Association, Council of Dental Education and Licensure: Definitions of special areas of Dental Practice. Chicago IL; American Dental Association c1995-2005.
7. Medical dictionary: Community Dental Health definition. <http://medical-dictionary.thefreedictionary.com/community+dentistry>
8. Medical dictionary: Preventive Dentistry definition. <http://medical-dictionary.thefreedictionary.com/preventive+dentistry>
9. Εθνική Επιτροπή Στοματικής Υγείας-Υποεπιτροπή Εκπαίδευσης/ Ειδικότητες/ Συνεχιζόμενη δια βίου εκπαίδευσης: Εισήγηση «Μεταπτυχιακά-Ειδικότητες». Αθήνα, 2007.
10. Allukian M: The neglected epidemic and the Surgeon General's Report; a call to action for better oral health (editorial). Am J Public Health 2000; 90(6):643-5.
11. Hughes J: Behavioral objectives for dental public health. J Public Health Dent, 1978; 38(1):100-8.
12. Competency objectives for dental public health. J Public Health Dent, 1990; 50(5):338-44.
13. Preamble to the competency statements for Dental Public Health. J Public Health Dent, 1998; 58(1):119-24.
14. Allukian M, Adekugbe O: The practice and infrastructure of dental public health in the United States. Dent Clin North Am 2008; 52:259-80.
15. Πάβη Ε: Ο ρόλος της κοινωνικής οδοντιατρικής στη διαμόρφωση πολιτικής για την προαγωγή της στοματικής υγείας. Εισήγηση στη 2^η Επιστημονική Σύνοδο Κοινωνικής Οδοντιατρικής «Ο ρόλος της προληπτικής και κοινωνικής οδοντιατρικής στον 21^ο αιώνα». Αθήνα, 2004.
16. Corbin S: Practice not limited to dental public health. J Public Health Dent, 1998; 58(4):263-5.
17. Marcus M: Dental public health in California; a mixed picture. CDA Journal 2005; 33(7):558-61.
18. Κωλέτση-Κουνάρη Χ, Μαμάη-Χωματά Ε: Κοινωνική Οδοντιατρική. Αθήνα Εκδόσεις Πασχαλίδης, 2007: 347-61.
19. Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης: Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Στοματική Υγεία. Αθήνα, 2008.
20. Ν. 3172/03 (ΦΕΚ Α 197/6-8-03): Οργάνωση και εκσυγχρονισμός των Υπηρεσιών Δημόσιας Υγείας και άλλες διατάξεις.
21. Εθνική Επιτροπή Στοματικής Υγείας-Υποεπιτροπή Πρωτοβάθμιας Οδοντιατρικής Περίθαλψης: Μία πρότασης στρατηγικής για την εξέλιξη και οργάνωση της πρωτοβάθμιας οδοντιατρικής περίθαλψης στην Ελλάδα. Αθήνα, 2007.
22. Ελληνική Οδοντιατρική Ομοσπονδία, Πρόγραμμα Προαγωγής και Καταγραφής της Στοματικής Υγείας του Ελληνικού πληθυσμού: Η επιδημιολογική κατάσταση της στοματικής υγείας του Ελληνικού πληθυσμού. Αθήνα, 2005.
23. Υπουργική Απόφαση (ΦΕΚ Β 612/10-05-05): Σύσταση Εθνικής Επιτροπής Στοματικής Υγείας (Ε.Ε.Σ.Υ.).

Διεύθυνση για επικοινωνία:

Σμύρνης 71, ΤΚ: 12242,
Αιγάλεω, Αθήνα
Τηλέφωνα Επικοινωνίας
2105988510, 6944646435
E-mail: d_dimitriadis@hotmail.com